

บทคัดย่อ

เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีศักยภาพในการดึงดูดนักท่องเที่ยวสูง โดยเฉพาะทุนวัฒนธรรมที่ส่วนใหญ่กระจุกตัวอยู่ในเขตเมืองเก่าเชียงใหม่ เป็นที่ยอมรับให้อยู่ในบัญชีมรดกโลกเบื้องต้น (tentative list) เป็นเมืองที่มีรูปแบบสถาปัตยกรรมโดยเฉพาะประเภทศาสนสถานที่มีลักษณะเฉพาะตัวโดดเด่นจนเกิดเป็นยุคทองของสถาปัตยกรรมล้านนา รวมถึงยังคงเป็นเมืองเก่าที่มีชีวิต (living old city) ที่ผู้คนยังใช้ชีวิตอยู่ในเมืองเก่า ประกอบพิธีกรรมต่างๆ เป็นปกติ มีความเป็นชุมชน ทำให้มีภาคประชาชนที่เข้มแข็ง พร้อมทั้งจะช่วยกันดูแลอนุรักษ์เมืองเก่า

โครงการแผนท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาเมืองเชียงใหม่ฉบับนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาปัญหาที่เกิดกับเมืองเชียงใหม่ในแง่มุมของการขยายตัวของการท่องเที่ยว 2) ศึกษาและสำรวจย่านอนุรักษ์และย่านชุมชนในเชียงใหม่ เพื่อให้สามารถขยายผลไปสู่เป้าหมายในการจัดการศิลปวัฒนธรรมอื่นๆ เช่น การเป็นเมืองมรดกโลก เป็นต้น 3) สร้างกระบวนการหารือเพื่อให้ได้แผนยุทธศาสตร์เรื่องการท่องเที่ยวระยะยาวสำหรับเมืองเชียงใหม่ ที่คนในเชียงใหม่มีส่วนร่วม 4) ศึกษาแนวทางพัฒนาตลาดในเมืองให้เป็นแหล่งและวิถีท่องเที่ยวชุมชน 5) จัดทำแผนเพื่ออนุรักษ์และพัฒนาเชียงใหม่เมืองวัฒนธรรม 4.0

การจัดทำแผนท่องเที่ยวฯ ฉบับนี้ ได้จากการดำเนินการดังต่อไปนี้ 1) ทบทวนข้อมูลและแนวคิดจากเอกสาร 2) ลงสำรวจเชิงพื้นที่ 3) จัดประชุมกลุ่มย่อยร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โอกาส ความท้าทาย (SWOT Analysis) 3 ครั้ง มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้นประมาณ 105 คน เป็นตัวแทนจากหน่วยงานหลายภาคส่วน ทั้งข้าราชการ นักวิจัย พระสงฆ์ ครู ตัวแทนชุมชน และสื่อมวลชน

จากการศึกษาพบว่า การหลั่งไหลเข้ามาของนักท่องเที่ยวส่งผลกระทบต่อหลายประการ เช่น ทำให้คุณค่าของเมืองเก่าเริ่มถูกลดทอน จากการเปลี่ยนมือของการถือครองที่ดินจากคนท้องถิ่นไปสู่นายทุนที่ไร้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ รวมถึงความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยวเริ่มถึงขีดจำกัด ทั้งด้านการคมนาคมขนส่ง ที่ปัจจุบันรถโดยสารสาธารณะที่ให้บริการในพื้นที่จังหวัดเชียงใหม่ไม่เพียงพอกับจำนวนนักท่องเที่ยว หรือการที่นักท่องเที่ยวบางส่วนเริ่มเข้ามารุกคืบพื้นที่ของชุมชนซึ่งเป็นที่พักอาศัยของคนท้องถิ่น เกิดความขัดแย้งระหว่างโรงแรมและสถานศึกษา ทั้งยังเกิดปัญหาในการบริหารจัดการปัญหาสิ่งแวดล้อมของเมือง โดยเฉพาะปัญหาขยะและน้ำเสีย

จากผลกระทบต่างๆ ดังที่ได้กล่าวมา ทำให้ประชาคมผู้ร่วมจัดทำแผนฉบับนี้กำหนดวิสัยทัศน์ให้เชียงใหม่เป็นเมืองท่องเที่ยววัฒนธรรมระดับสากลที่คนท้องถิ่นและนักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์เพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์และเป้าหมายดังกล่าว จึงกำหนดยุทธศาสตร์ 3 ยุทธศาสตร์ คือ 1) อนุรักษ์และส่งเสริมเชียงใหม่ให้เป็นเมืองท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมชั้นนำของโลก 2) เพิ่มขีดความสามารถในการจัดการสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตเมืองเชียงใหม่ 3) สนับสนุนเศรษฐกิจท่องเที่ยวสร้างสรรค์อย่างมีส่วนร่วม ให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์เต็มที่จากการท่องเที่ยว

ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 1 อนุรักษ์และส่งเสริมเชียงใหม่ให้เป็นเมืองท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และศิลปวัฒนธรรมชั้นนำของโลก ประชาคมผู้ร่วมจัดทำแผนได้กำหนด “ย่านในเมืองเก่าเชียงใหม่ที่ควรอนุรักษ์และพัฒนาเชิงสร้างสรรค์” ออกเป็น 6 กลุ่ม คือ (1) แจ่งศรีภูมิ แจ่งภูเสียง (2) พระปกเกล้า ข้างเผือก วัวลาย (3) ราชดำเนิน ท่าแพ ตลาด ริมฝั่งแม่น้ำปิง เจริญเมือง (4) วัดเจ็ดยอด นิมมานเหมินทร์ วัดสวนดอก (5) โบราณสถานร้าง (6) ลำคูไหว ป้อมหายยา และคลองแม่ข่า โดยแต่ละกลุ่มจะเน้นที่การปรับปรุงพื้นที่และภูมิทัศน์เป็นหลัก แต่ในย่านพระปกเกล้า-ข้างเผือก-วัวลาย จะเพิ่มการสร้างกิจกรรมทางวัฒนธรรมขึ้นมา ในขณะที่กลุ่มโบราณสถานร้างจะต้องเพิ่มมาตรการ 1) ทำทะเบียนวัดร้าง/เจดีย์ร้าง เพื่อศึกษาคุณค่าทางประวัติศาสตร์

และสถาปัตยกรรม 2) สร้างกระบวนการรักษาพื้นที่วัดร้าง/เจดีย์ร้าง โดยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานรัฐ และชุมชนผู้เป็นเจ้าของโดยรอบ และ 3) ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ส่วนในกลุ่มลำคูไหล ป้อมหายยา และคลองแม่ข่า จะต้องสร้างการมีส่วนร่วมในการดูแลคลองระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาครัฐ

ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 2 เพิ่มขีดความสามารถในการจัดการสาธารณูปโภคและสิ่งแวดล้อมเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตเมืองเชียงใหม่ ประกอบด้วยแผนงาน 2 แผนงานคือ (1) แผนงานพัฒนาระบบขนส่งมวลชนในเขตเมืองเก่าเชียงใหม่ และ (2) แผนงานการจัดการสิ่งแวดล้อมในเมืองเชียงใหม่

ภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 3 สนับสนุนเศรษฐกิจท่องเที่ยวสร้างสรรค์อย่างมีส่วนร่วม ให้ชุมชนท้องถิ่นได้รับผลประโยชน์เต็มที่จากการท่องเที่ยว ประกอบด้วยแผนงาน 3 แผนงานคือ (1) แผนงานฟื้นฟูแม่ข่าพลิกโฉมเมืองเชียงใหม่ (2) แผนงานพัฒนาขีดความสามารถของคนในท้องถิ่นในการทำธุรกิจเกี่ยวกับการท่องเที่ยว และ (3) แผนงานส่งเสริมอาหารวัฒนธรรม

Abstract

Chiang Mai city has high potential to attract tourists because of its cultural capital that is mostly concentrated in the old city and has been accepted in the tentative list of World Heritage. There are architectural styles, especially the types of places of worship that are unique architecture which reflects the golden age of Lanna. Moreover, Chiangmai dwellers still live in the old city conducting various rituals as normal. It also has strong communities that are willing to take care of the old city.

The purposes of this Chiang Mai Tourism Strategic Plan for Conservation and Development are 1) to study the problems and obstacles of upgrading tourism in Chiang Mai Province, 2) to study urban design and development to increase the capacity to support tourism, create fairness for resource utilization between tourists and local people and alleviate the impact of congestion from tourism on the environment and natural resources, 3) to create understanding and exchange of knowledge with multilateral tourism partners, 4) to create a process of creating a provincial level tourism plan with multi agencies participation, 5) organize and produce a Chiang Mai development plan to be a cultural tourism city to support Thai tourism 4.0 in the next 10 years

The preparation of this tourism plan was carried out as follows: 1) reviewed information and ideas from documents, 2) surveyed the old city and related attractions, 3) arranged focus group meetings with local communities. Approximately 105 participants attended 3 focused group meetings. representing many sectors including government officials, researchers, monks, teachers, community representatives and the media

According to our studies, the influx of tourists has a number of negative aspects, such as causing the value of the old city to be reduced from the change of land holdings from local people to commercial operators. Moreover, the capacity to accommodate tourists is used to the limit. For example, public buses that provide services in the Chiang Mai province are not enough for tourists. Some tourists began to encroach into local residential area. There was also a conflict between a hotel and a school. It also increased environmental burden for the city, especially waste and wastewater problems.

From various effects as mentioned, the local communities and academics joined to contribute to the co-creation of this plan with the vision, “Chiang Mai a world-class cultural tourism destination where local people and tourists participate in conservation”.

To achieve this vision and the 3 goals, 3 strategies are formulated: 1) conservation and promotion of Chiang Mai as the world's leading historical and cultural tourism city, 2) increase the capacity of public utilities and environment management to enhance the quality of life in Chiang Mai, 3) support creative tourism economy which ensures that local communities would receive maximum benefits from tourism

Under the first strategy, conservation and promotion of Chiang Mai as the world's leading historical and cultural tourism city, the area in Chiang Mai Old City that should be conserved and developed is comprises 6 groups: (1) Chaeng Si Phum, Chaeng Ku Hueang (2) Phra Pokklao, Chang Phueak, Wua Lai (3) Ratchadamnoen Thapae Market, along the Ping River, Charoen Mueang (4) Jed Yod Temple, Nimmanhaemin, Suan Dok Temple (5) Ancient ruins (6) Lam Khu Wai, Fort Haiya and Mae Kha Canal. Projects for each group focus primarily on the improvement of the area and landscape. But in Phra Pokklao-

Chang Phueak area - Wua Lai will need to increase the creation of cultural activities. The abandoned historic group need measures to 1) register the abandoned temple/abandoned pagoda and to study historical and architectural values, 2) create a collaboration between government agencies and surrounding communities and 3) promoting historical tourism. In the Lam Khu Wai, Fort Haiya and Mae Kha canal group, participation between communities and government agencies in order to rehabilitate the canal is imperative.

Under the second strategy, Increase the capacity to manage utilities and the environment to enhance the quality of life in Chiang Mai, consists of 2 projects: (1) Public transportation system Development Plan in Chiang Mai Old City (2) Environmental management plan in Chiang Mai

Under the third strategy, Supporting the creative tourism economy with participation for local communities receive full benefits from tourism, consists of 3 projects: (1) Mae Kha Recovery Plan for reinventing Chiang Mai (2) Develop the ability of local people to do business about tourism (3) Promote local food